

IJODKOR
O'QITUVCHI

ТВОРЧЕСКИЙ
УЧИТЕЛЬ

CREATIVE
TEACHER

«BEST PUBLICATION»

Ilm-ma'rifat markazi ©

IJODKOR O'QITUVCHI
ILMIY-USLUBIY JURNAL

MATERIALLARI TO'PLAMI

5-DEKABR, 2022-YIL

24-SON

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

doi® digital object
identifier

Google
Scholar

 CYBERLENINKA

Ushbu to'plamda "Ijodkor o'qituvchi" ilmiy-uslubiy jurnaliga kelib tushgan tezis va maqolalar o'rin olgan.

Mazkur jurnalda zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirish jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish va loyihalashtirish, integratsion ta'limni rivojlantirishda yo'nalishlar bo'yicha kreativ g'oyalar, takliflar va yechimlarni amalga oshirish maqsad qilib olingan. Mazkur jurnal materiallaridan OTM professor-o'qituvchilari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari va umumta'lim maktab o'qituvchilari, mustaqil tadqiqotchilar, magistrantlar, ilmiy xodimlar, iqtidorli talabalar hamda shu sohada ilmiy ish olib borayotgan tadqiqotchilar foydalaishlari mumkin.

Eslatma! Jurnal materiallari to'plamiga kiritilgan maqolalardagi raqamlar, ma'lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir

Maqsudov Ulug'bek Qurbonovich

Mas'ul muharrir:

Yusufjonov Quyoshbek Komiljon o'g'li

Mas'ul kotib:

Xasanaov Tursunali Xaydarali o'g'li

Nashrga tayyorlovchi

Sobirov Otabek Foziljon o'g'li

Qobilova Saidaxon Muhammadjon qizi

Farg'ona davlat universiteti

TAHRIR KENGASHI A'ZOLARI

Mo'minov Qobiljon Qodirovich

Fizika-matematika fanlari doktori professor

Sultonali Mannopov

O'zbekiston xalq artisti, professor

Mamatova Nodira Muxtarovna

Tibbiyot fanlari Doktori (Ds)

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Shamsiyeva Maxfuzaxon Xuja qizi

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Rasulova Vasila Batirovna

Toshkent farmatsevtika instituti, Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Nikadambayeva Hilola Batirovna

Uzbekiston jurnalistika va ommaviy***kommunikatsiyalar universiteti, Pedagogika fanlari******nomzodi, dotsent***

Pirimov Akram Pirimovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, dotsent

Shodiyev Furqat Davranovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, Texnika fanlari***nomzodi, Dotsent***

Qurbonova Muqaddas Omonovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Solijonov Muhammadjon Zokirjon o'g'li

Qo'qon DPI, Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Imomqulov Tulkin Burhonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Iqtisodiyot***fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)***

Isakova SHoxidaxon Ikramovna

Qo'qon DPI, Filologiya fanlari nomzodi, dotsent.***Xorijiy tillar fakulteti. Fakultetlararo chet tili kafedrası***

Umarov Farxod Umirovich

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori,***O'zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlari Akademiyasi katta o'qituvchisi***

Nurullayeva Shoiri Kushnazarovna

Urganch Davlat universiteti, Tarix fakulteti, Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Qodirova Shaxlo Salomovna

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, tibbiyot falsafa fanlari doktori, PhD

Raxmatova Dilbar Baxriddinovna

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti,***tibbiyot falsafa fanlari doktori, PhD***

Djumayev Baxodir Zayniddinovich

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti,***falsafa fanlari doktori (PhD)***

MUNDARIJA	
Сабилов Немад Казакбаевич, Солиева Зарнигор Бахтияровна ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С ОПРЕДЕЛЕНИЕМ МЕСТА НОМИНАТИВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ В ОБЩЕЙ СИСТЕМЕ ОДНОСОСТАВНЫХ КОНСТРУКЦИЙ	12
Махсудов Равшан Алиевич ГИПОДИНАМИК ОМИЛЛАРИНИНГ ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ЖИСМОНИЙ ҲОЛАТЛАРИГА ТАЪСИРИ	20
Islomov Islomkhuja Azimkhujaevich, Djurayev Elyorjon Madaminovich SCIENTIFIC AND THEORETICAL APPROACHES TO THE USE OF THE GAME METHOD IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS FOR SCHOOLCHILDREN (PECULIARITIES OF THE PHYSIOLOGICAL DEVELOPMENT OF SCHOOLCHILDREN)	26
Козлова Галина Геннадьевна САМОКОНТРОЛЬ ЗАНИМАЮЩИХСЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ	33
Мадаминов Орибджан ВОЛЕЙБОЛ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ ВУЗА	36
Муборак Ўсарова БОЛА ТАРБИЯСИДА ҲАЙВОНЛАРГА МУҲАББАТ РУХИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА “ГҮРҮҒЛИНИНГ ЎЛИМИ” ДОСТОНИНИНГ ЎРНИ	48
Матвапаев Азизбек Ғойибназар ўғли ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИ КАСБИЙ КАМПИТЕНТЛИГИНИ ИЛҒОР ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАЛАР АСОСИДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	51
Бахтиёр Раҳмат, Эркинжон Абдусаматов, Шамшир Шерматов ТОШКЕНТ ШАҲРИ КЎЧАЛАРИДА ТАРТИБГА СОЛИНМАГАН ПИЁДАЛАР ЎТИШ ЖОЙИДА ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАЛАРИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ	55
Abruyev Shaxbos Isroil o'g'li, Abdusamatov Erkinjon Xalim o'g'li Tursunov Nodir Hamrayevich PIYODA VA HAYDOVCHILAR O'RTASIDA KELIB CHIQADIGAN YO'L TRANSPORT HODISALARINI RANGNING AHAMIYATI	59
Nilufar Nematovna Hadjimusayeva, Fotima Botir qizi Normatova BOSHLANG'ICH TA'LIMDA “ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI” DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH	63
Umarova Nargiza Rustamovna, Mahmudova Nafosatxon Eminjon qizi ALISHER NAVOIYNING “MUHOKAMAT UL-LUG'ATAYN” ASARIDA KELITIRILGAN YUZTA FE'LLARNING SEMANTIK TARAQQIYOTI	69
Н.Л.Бобомуродов, Н.П.Алимова МИКРОАНАТОМИЧЕСКОЕ СТРОЕНИЕ СТЕНКИ ЖЕЛУДКА КРЫСЯТ В РАННЕМ ПОСТНАТАЛЬНОМ ОНТОГЕНЕЗЕ	76
A.A.Mamatov, D.T.Abduraimov KASBIY-AMALIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING DOLZARB MASALALARI	89
С.М.Жумабобов, А.О.Отабеков ПЕДАГОГИК ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА МЕДИА ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ИМКОНЛАРИ	94
Алламбергенова Нуржайна Бектургановна ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ҲУДУДИДА ОМИЛЛАР ТАЪСИРИДА БИОЛОГИК ХИЛМА- ХИЛЛИКНИНГ ЎЗГАРИШ САБАБЛАРИ	98
Sadinov Shohboz Erali o'g'li, Tilovberdiyev Jamshid Zafar o'g'li MUQOBIL ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISHDA GERMANIYA VA DANIYA TAJRIBASI	100
Пиримов Акрам Пиримович, Жураева Гулшан Турдиевна ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫХ УРАВНЕНИЙ ДЛЯ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧИ ИЗ КУРСА ЭКОНОМИКИ	108
Мустаев Руслан Дамирович ИЗУЧЕНИЕ РЕЛЬЕФА МЕСТНОСТИ ПО КАРТЕ	110
Хамракулов Ўткиржон Махмудович КОНСТИТУЦИЯ – МУСТАҚИЛ ҲАЁТИМИЗНИНГ АСОСИЙ МЕЗОНИ! КОНСТИТУЦИЯ –	133

ЮРТ ҚОМУСИ!	
Mamadjanov Alisher Muratovich, Khasanov Nurmukhammad Khaydarali ugli Sultanov Sardorbek <i>CORRUPTION-SOCIETY'S ARMY. THE YOUTH AND THE STATE ARE INTO THE MUD</i>	148
O.A.Ergasheva <i>11-12 YOSHLI O'QUVCHILARNING TEZKORLIK SIFATINI YENGIL ATLETIKA MASHQLARI YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRISH</i>	161
Ашуров Нодир Найимович <i>ГУВОННИНГ ПРОЦЕССУАЛ МАҚОМИ ВА УНИНГ ПРОЦЕСС ИШТИРОКЧИСИ СИФАТИДА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ МУАММОЛАРИ</i>	165
Xabibullayev Bayrambay Murat o'g'li, Djumabayev Bakir Alimbayevich Mirzabayev Timur Sarsenbayevich, Amangeldiyev Damir Gulmurat o'g'li <i>QISHLOQ XO'JALIGINI MEXANIZATSIYALASHTIRISH</i>	172
Muhitdinova Munira Ravshanovna, To'xtayeva Go'zal Ashirboyevna <i>INGLIZ TILIDAN METODLAR ORQALI ELEKTRON TEST TOPSHIRIQLARINI ISHLAB CHIQUV VA QO'LLASH USUL VA VOSITALARI</i>	174
Ражабов Муродил Жумабоевич, Бутаев Бахромжон Шарофитдинович <i>МУЛОҚОТДА МАНИПУЛЯТОРЛАРНИНГ ҚўЛЛАЙДИГАН УСУЛЛАР</i>	181
Жўраев Муҳаммаджон Ўқтамжон ўғли, Раҳмонов Дилшод Дониёр ўғли <i>ЗНАЧЕНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ХИМИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ</i>	185
Xidirova Dilrabo Rasuljon qizi <i>THE ISSUES OF STUDY OF PHRASEOLOGIES RELATED TO THE NATIONAL-CULTURAL OUTLOOK IN MODERN LINGUISTICS</i>	191
Sherboyeva Nodira <i>DIDAKTIK O'YINLARNING O'QUVCHILARNING BILIMINI SHAKLLANISHIDAGI AHAMIYATI</i>	194
Бахриддинова Насиба Мурадовна <i>ТРЕБОВАНИЕ ОХРАНЫ ТРУДА И ТЕХНИКА БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НЕФТЕГАЗОХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ</i>	197
Yuldosheva Sitora Yulchi kizi <i>OUR FLAG IS OUR PRIDE</i>	201
Санжар Ҳазратқулович Исаков <i>КОНСТИТУЦИЯ – ТИНЧЛИК ВА ФАРОВОН ҲАЁТ КАФОЛАТИ</i>	203
Акбаров Ойбек Абдугафурович, Джагаспанян Рафик Николаевич Исмаилов Рустам Саитович <i>ФУНКЦИЯ ОБРАЗА ПРИРОДЫ КАК ОБЪЕКТ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ</i>	206
Ermatova Mehriniso Bekturodovna <i>STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASINING MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALAR TA'LIMIDAGI AHAMIYATI</i>	212
Абдувалиева Дилноза Исмоиловна <i>КРЕДИТ МОДУЛ ТИЗИМИ АСОСИДА БўЛАЖАК ЎқИТУВЧИЛАРНИ ЎқИТИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИЯТЛАРИ</i>	215
Ахророва Дилдора <i>ЧЕТ ТИПЛАРИНИ (НЕМИС ТИЛИ) ЎРГАНИШДА УМУМЕЪТИРОФ ЭТИЛГАН БОСҚИЧЛАР ХУСУСИДА</i>	219
Yusupov Toir To'lanovich, Ikromov Isomiddin Ilhomjonovich <i>BUGUNGI KUNDA JISMONIY TARBIYA NAZARIYASINING TAEXNIK TAKOMILLASHUVI</i>	224
Ўткир Исоханов, Эркинжон Абдусаматов Салоҳиддин Турдибеков <i>ЕНГИЛ ВА ЮК АВТОМОБИЛЛАР ИШТИРОКИДАГИ ЙТХ ТАҲЛИЛИ</i>	227
Ўткир Исоханов, Эркинжон Абдусаматов Салоҳиддин Турдибеков <i>ПИЁДА ИШТИРОКИДА ЁНЛАНМА МАСОФА САҚЛАНМАСДАН СОДИР ЭТИЛГАН ЙТХ ТАҲЛИЛИ</i>	231

B.Xolmatov, S.Zokirova <i>O'ZBEKISTONDA SUG'URTA FAOLIYATINING AMAL QILISHI</i>	234
Kaxorova Anora Nusratovna <i>MAMALAKATIMIZDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISH HOLATI VA RAQAMLI IQTISODIYOT TIZIMLAR RIVOJLANISHINING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI TAHLILI</i>	237
Файзуллаева Гулмира Баходир кизи, Хайитова Гулхаё Ражабовна <i>ФАКТОРЫ, ОБУСЛОВЛЯЮЩИЕ МАТЕРИНСКУЮ СМЕРТНОСТЬ, РОЖДАЕМОСТЬ</i>	242
Bozorova Madinaxon Murodjon qizi <i>TO'RTINCHI TARTIBLI ODDIY DIFFERENSIAL TENGLAMA UCHUN NOLOKAL SHARTLI TESKARI MASALALAR</i>	247
Omonova Dinora Dilshodjon qizi <i>YUKLANGAN KASR TARTIBLI ODDIY DIFFERENSIAL TENGLAMALAR UCHUN MASALALAR</i>	252
Umarov Ismoiljon Olimjonovich Toshpo'latov Abrorjon Mirhokimovich Axunov Iloxomjon Ibragimovich <i>QOMUSIMIZ – ERKIN VA FAROVON HAYOTIMIZ KAFOLATI</i>	255
Бекберганаева Дурдона Давронбек кизи <i>МАГИСТРАЛ НЕФТ ҚУВУРЛАРИНИ АГРЕССИВ МУҲИТЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛУВЧИ ҚОПЛАМАЛАР ЯРАТИШ БОРАСИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР</i>	265
Бахриддинова Насиба Мурадовна Норпулатова Нафиса Боймурод кизи <i>ОСНОВНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ ПО СНИЖЕНИЮ ВРЕДНЫХ ВЫБРОСОВ В АТМОСФЕРЕ</i>	271
X.N.Turdiyev A.A.Rahmonov <i>KASR TARTIBLI DIFFERENSIAL VA INTEGRO- DIFFERENSIAL TENGLAMALAR UCHUN NOLOKAL MASALALAR</i>	275
Abdurahmonov Umidjon Shoqosim o'g'li <i>TATBIQIY AHAMIYATLI EKSTREMAL MASALARNI YECHISH METODLARI</i>	279
Axmadjonova Xusnida Xotamqul qizi <i>TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINI KREATIV YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH</i>	283
Jabborova Maftuna Komil qizi Izzatullayeva Dildora Toshtemirova Dilnora <i>MILLIY AN'ANALAR ASOSIDA YOSH AVLODNI TARBIYALASHDA ONA TILINING O'RNI</i>	289
Shalola Jurayeva Xusanboyevna <i>XORIJIY TILLARDA MAQOLLARNING IFODALANISHI VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI</i>	292
To'xtamisheva Nilufar Xamitovna <i>SO'ZLARNING SHAKL VA MA'NO MUNOSABATIGA KO'RA TURLARI</i>	295
Abdurahmonov Vohidjon Abdusattorovich Xalilova Zarnigor Muhammadjon qizi <i>EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FAMILY IN PROVERBS AND SAYINGS IN THE UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES</i>	297
Q.S.G`oziyev</b> <b>N.M.Mo`sinjonova <i>MURAKKAB TIPDAGI UCHINCHI TARTIBLI TENGLAMA UCHUN CHEGARAVIY MASALA</i>	301
Юнусов Мирзакарим Мирзахалилович Ахмаджонова Садоқат Шокиржоновна Шодия Содикова <i>ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ШАРОИТИДА ТУНЛАМ КАПАЛАКЛАРИГА ҚАРШИ ЭНТОМОФАГЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ САМАРАЛИ УСУЛЛАРИ ҲАҚИДА</i>	307
A.A.Махмудов	313

АТОМ ФИЗИКАСИНИНГ «РЕНТГЕН НУРЛАРИ» МАВЗУСИНИ ЎҚИТИШДА ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯНИНГ «БББ» МЕТОДИДАН ФОЙДАЛАНИШ МЕТОДИКАСИ	
Raximova Dilfuza Xasanboyevna Sharipova Barno Salimovna Mirzahalilov Mirzabbos Mirzakarim o'g'li ТАБИАТ МУҲОФАЗАСИГА ЭКОЛОГИК ЁНДАШУВ	317
А.М.Худайберганов «ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА УМУМИЙ ФИЗИКАНИНГ «ШРЕДИНГЕР ТЕНГЛАМАСИ» МАВЗУСИНИ ЎҚИТИШ БЎЙИЧА МЕТОДИК ҚўЛЛАНМА» НОМЛИ МЕТОДИК ҚўЛЛАНМАНИНГ МАЗМУНИ НИМАДАН ИБОРАТ?	325
Mirzosharipova Ma'mura Shavkatjon qizi TUYAQUSHLARNING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARINI O'ZIGA XOSLIGI	328
Sayramov Fayzullo Baratjon o'g'li Ahmadjonova Mushtariy Shokirjon qizi Axrorjonova Umidaxon Axrorjon qizi Musayeva Fotima Alimardon qizi НАЛИЧИЕ В МЕДИЦИНЕ И ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ СЕМЕЙСТВА ЛАБГУЛДАШЕВЫХ	335
Muhammedov Mo'minjon Mu'ruf o'g'li Mirzahalilov Mirabbos Mirzakarim o'g'li BALIQCHILIK HOVUZLARIDAGI BA'ZI TABIIY OZUQALARNING GIDROBIOLOGIK TAHLILI	343
Otajonova Feruza Ismailjanovna JISMONIY TARBIYANING UMUMIY VAZIFALARI	349
Obbosxon Sobitjon o'g'li Azamov DARYO VA SUV OMBORLARIDA KARPSIMON BALIQLARDA MAHSULDORLIKLARNING SHAKLLANISHI MAHALLIY TURGA NISBATAN	353
Murodjonova Latofat Farhodjon qizi Tojiboyev Isakjon Madolimovich O'ZBEK XALQIDA PARALINGVISTIK VOSITALARNI QO'LLANILISHI	358
Mamatova Matluba Abduxalilovna Pulatova Zarnigor Rustam qizi MODDALAR ALMASHINUVI JARAYONIDA KECHADIGON O'ZGARISHLARDA ORGANIZIMNING ROLI	362
Khayrullaeva Dilmora Khislatovna DIAGNOSTIC SIGNIFICANCE OF GENE POLYMORPHISM IN THE COURSE OF VIRAL HEPATITIS B AND C (LITERATURE REVIEW AND OWN DATA)	368
Omonova Sevara Akramjonovna Solijonova Adiba Baxtiyorjon qizi KARAM ZARARKUNANDALARINING TUR TARKIBI	372
Yusupova Mavlyuda Togayevna KONISTITUTSIYA -BAXTIMIZ POYDEVORI	379
Ma'rupov Akmaljon Akbarovich MO'YLOVDOR QO'NG'IZLAR (CERAMBYCIDAE) NING ZARAR KELITIRISHI	385
Z.Raxmonova H.Bayeva PYTHON DASTURLASH TILI YARATILISHI TARIXI VA IMKONIYATLARI	392
Omonova Sevara Akramjonovna NUQTALI XONQIZI STETHORUS PUSILLUS (HERBST, 1797) NING TARQALISHI, BIOLOGIYASI VA QISHLASH XUSUSIYATLARI	395
Yo'ldoshev Bekmirza Shuxrat o'g'li MATEMATIKANI O'QITISHDA AMALIY TADBIQIY MAZMUNDAGI MASALALAR	402
Yo'lbarsova Ismigul Ibrohimjon qizi FARG'ONA VODIYSIDA TARQALGAN AYRIM BOG' ZARARKUNDLARINING TUR TARKIBI	407

Abdurahmonov Adxamjon Omonkeldiyeva Shahinabonu <i>THE PLACE AND IMPORTANCE OF GUJUM IN THE CLIMATIC CONDITIONS AND LANDSCAPE OF KHOREZM</i>	414
Asrorov O'tkir Qudratovich <i>BOG' VA HIYOBONLARDA O'RNATILGAN HAYKALTAROSHLIK ASARLARI</i>	417
Usmanov Nodir Shavkatovich <i>ZAMONAVIY SAN'ATDA RAQAMLI HAYKALTAROSHLIK</i>	421
Шарипова Шахло Холикуловна <i>РАҚС САНЪАТИНИНГ ҲАЙКАЛТАРОШЛИК АСАРЛАРДА ИФОДАЛАНИШИ</i>	425
Raxmatov Rufat Saitovich <i>YANGI O'ZBEKISTONDA ZAMONAVIY HAYKALTAROSHLIK SAN'ATI</i>	429
A.Rayimov A.Babaev <i>FAOL HARAKAT VA SALOMATLIK</i>	432
Чубаева Фарангиз Кулдош кизи <i>ЛЕКСИКО – СЕМАНТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ КАЛЕК</i>	435
Allamuratov Baxodir Bekmurzayevich <i>RAHBAR SHAXSI VA TAFAKKURI SIFATLARINING JAMOA A'ZOLARI FAOLIYATIGA TA'SIRINI TADQIQ ETISH</i>	439
Курбонов Наврузбек Зайниддинович <i>ОПТИМИЗАЦИЯ АНЕСТЕЗИОЛОГИЧЕСКОГО ДОСТУПА ПРИ ХИРУРГИИ РЕЦИДИВА ВЕНТРАЛЬНОЙ ГРЫЖИ У ПАЦИЕНТОВ С ОЖИРЕНИЕМ И АРТЕРИАЛЬНОЙ ГИПЕРТЕНЗИЕЙ</i>	442
Taniyeva Maftuna Xikmatullayeva Iroda Mamura Burkhanova <i>USING INTERACTIVE METHODS TO IMPROVE SPEAKING SKILLS</i>	451
Rajabov Fayzulloxon Odiljon o'g'li <i>MAMLAKATIMIZDA TRANSPORT LOGISTIKASINING O'RNINI VA AHAMIYATI</i>	454
A.T.Xasanov A.M.Azimov <i>МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗРАБОТКЕ ПРОФЕССИОГРАММЫ УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ</i>	460
S.Isroiljonov M.Toxirova <i>YOSHLARNI SUTKALIK ENERGIYA SARFIGA ASOSLANIB, ULARGA OZUQA RATSIONINI TUZISH</i>	467
Isoqova Muxlisa Faxriddin qizi Fayzullayev Sayfiddin Baxodir o'g'li <i>MASOFAVIY TA'LIM</i>	471
Sattarova Nafisa Bayirbekovna Abdullayeva Feruza Oripovna Kulmatova Guljahon Anvarovna <i>INGLIZ TILI ALFABETI UNLI VA UNDOSH HARFLARINING O'QILISHI</i>	476
Xurshida Tojiyeva <i>INGLIZ VA O'ZBEK KIIYIM DIZAYNIGA OID TERMINLARNING MORFOLOGIK XUSUSIYATLARI</i>	480
Z.A.Yusupova Sayramov Fayzullo Baratjon o'g'li Ilyosjonova Nafosatxon Ilhomjon qizi <i>LABGULDOSHLAR OILASI VAKILLARINING HAYOTIY SHAKLLARI, MORFOLOGIYASI VA TARQALISHI</i>	483
И.Ю.Якубов <i>ПОЛИМЕРИЗАЦИЯ И СОПОЛИМЕРИЗАЦИЯ ТЕТРАФТОРЭТИЛЕНА В ПРИСУТСТВИИ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОГО ИНИЦИАТОРА</i>	491

Navbaxor Salayeva <i>O'QUVCHILARNING BILISH JARAYONLARINI TASHXISLASHDA QOLLANILADIGAN USUL VA VOSITALAR</i>	496
Muydinov Pahlavon Qahramonovich <i>QUR'ONI KARIMDA KO'ZNING NOVERBAL IFODALARI</i>	500
Собиржонов Абутолиб Мелиев Вахобжон <i>ЎЗБЕКИСТОНДА ХИММОТОЛОГЛАР ТАЙЁРЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ</i>	505
Teshajonova Maxliyo marufjon qizi Zohidov G'iyosiddin G'ulomiddin o'g'li Toshpo'latov Islomjon Akromova Mahliyo <i>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZIL KITOBIGA KIRITILGAN VA ENDEMIK BALIQ TURLARINING TAHLILI</i>	509
Z.Raxmatov Sh.Quramboeva <i>KATTAQO'RG'ON SUV OMBORI TA'SIRIDA TUPROQLARNING KIMYOVIY VA FIZIKAVIY XOSSALARINING O'ZGARISHI</i>	512
Ulug'murodova Vazira Muhiddinovna <i>BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHDA VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA Q'LLANILADIGAN METODLAR</i>	515
А.Р. Курбанбаева <i>ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И СУЩНОСТЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ</i>	518
Egamova Zilolaxon Burxonovna Axmadjonova Sadoqatxon Shokirovna Karimov Valijon Axmadjonovich <i>QONNING SHAKLLI ELEMENTLARI VA ULARNING TARKIBI</i>	521
G'ofurova Ominaxon Muxammadzikirovna Teshajonova Maxliyo Ma'rufjon qizi Ruziboyev Islombek Abdurashid o'g'li <i>HUJAYRA VA GEN INJINERYASINING TARAQQIYOT YO'NALISHLARI</i>	527
Валиханов Алихан Одилхон угли <i>ТУТ ИПАК ҚУРТИ БИОЛОГИЯСИНИ ЎРГАНИШГА ДОИР ДАСТЛАБКИ МАЪЛУМОТЛАР</i>	535
Isaqova Bibimashrab Shokirjon qizi <i>"SO'Z TARKIBI"NI O'TISHDA GRAMMATIK O'YINLARDAN FOYDALANISH</i>	542
Asadova Nigora Khamroevna Teshayev Shukhrat Jumayevich <i>THE EFFECT OF RADIATION ON THE THYMUS GLAND</i>	547
Turanova Akbobek Nosirova Marjona Mamura Burkhanova <i>FEATURES AND POSSIBILITIES OF MODERN PEDAGOGY</i>	551
Ablakulova Fatima Ochilova Zaynabxon Mamura Burkhanova <i>IMPORTANCE OF SOFT SKILLS IN PEDAGOGY</i>	555
Akhmetova Gaukhar Shonazarova Sevinch Burkhanova M.G <i>THE ROLE OF MOTIVATION IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES</i>	559
Murodullayeva Mokhiniso Ruzimurodova Yulduz MamuraBurkhanova <i>SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOLERS</i>	562

Khusanova Barchinoy Mirzanova Gulnaz Mamura Burkhanova <i>PEDAGOGICAL ETHICS OF FUTURE TEACHERS AS A CONSTITUENT ELEMENT OF PROFESSIONAL CHARACTERISTICS</i>	571
Khaitova Shakhnoza Bakhromjonovna Utebaeva Beksulu Tileukabylovna Burkhanova Mamura Gulyamovna <i>PROFESSIONAL TEACHERS' COMPETENCE OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES</i>	578
Khalimova Farida Safarova Sevara Sharakulov Ualixan Mamura Burkhanova <i>ETHICS IN ACADEMIC ENVIRONMENT</i>	582
Jumanazarova Regina Vakhabova Mariya Abdurakhimova Guzal Mamura Burkhanova <i>MANNERS IN ACADEMIC ENVIRONMENT</i>	586
Rustamova Mokhinur Shamsiddinova Mashhura Jalilova Fayziniso Mamura Burkhanova <i>PROFESSIONAL ETHICS: MODERN VALUES AND ITS ROLE IN PEDAGOGY</i>	590
Раупова Нодира Бахромовна Ғуламова Зилола Саттаровна <i>ЭРОЗИЯГА УЧРАГАН ТИПИК БЎЗ ТУПРОҚЛАРНИНГ АГРОФИЗИКАВИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА СУВ-ФИЗИК ХОССАЛАРИ</i>	596
Karimova Maftuna Shavkat qizi <i>BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH DARSLARIDA MUAMMOLI TA'LIMDAN FOYDALANISH</i>	601
Рўзиев Алишер Иброимович <i>ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХИЗМАТЛАР СОҲАСИНИНГ АҲОЛИ ЖОН БОШИГА ТАЪСИРИНИ СТАТИСТИК ТАҲЛИЛИ</i>	604
Н.П.Кучкарова О.Э.Хакбердиев <i>ЕРЛАРНИ САҲРОЛАНИШИ - ЭКОЛОГИК МУАММО</i>	612
Н.А.Хошимова <i>«КИНО» МИКРОГУРУҲИ ЛЕКСЕМАЛАРИНИНГ СИНТАГМАТИК МУНОСАБАТЛАРИ</i>	616
Гальченко Оксана Анатольевна <i>ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ</i>	622
Базарбаева Лобархон Бахтибаевна <i>АВТОМАТЛАШГАН ЖУРНАЛИСТИКА: СОҲА ТАЪЛИМИ ВА АМАЛИЁТИНИНГ КЕЛАЖАГИ</i>	625
Bazarbayeva Lobarxon Baxtibayevna <i>MEN DINIY EKSTREMIZM VA TERRORIZMNI QANDAY TUSHINAMAN?</i>	635
Axmedova Dilrabo Sa'dulla qizi <i>SHAHSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIMNIG AFZALLIKLARI</i>	643
Кулдашева Санобар <i>ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА МУЛЬТИМЕДИА ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШГА ОИД ЁНДАШУВ ВА ТАМОЙИЛЛАР</i>	648
Berdiyev Firdavs <i>SIYOSIY YETAKCHILIK TUSHUNCHASI VA XUSUSIYATLARI</i>	654
Azdamova Malika <i>BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MULOQOT KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING LINGVISTIK ASOSLARI</i>	657

**ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА МУЛЬТИМЕДИЯ ВОСИТАЛАРИДАН
Фойдаланишга Оид Ёндашув ва Тамойиллар****Кулдашева Санобар***Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти
университети таянч докторанти*

Аннотация: Мақолада умумий ўрта таълимнинг она тили дарсларида мультимедия воситаларидан фойдаланишга оид ёндашув ва тамойиллар таҳлил қилиб берилган. Мультимедия воситаларидан фойдаланганда умумпедагогик ҳамда она тилига хос бўлган тамойиллар, ёндашувларнинг мазмун-моҳияти очиб берилган.

Калит сўзлар: мультимедияли таълим технологияси, видео, аудио, тамойиллар, ёндашув, АКТ.

Она тилини ўқитиш методикасига доир тадқиқотларда таълим мазмунини белгилаш, тил ҳодисаларини ўрганишга доир тамойиллар, ёндашувлар, қонуниятлар атрофлича талқин қилинади. “Таълим тўғрисида”ги Қонунда ҳам ўқитишда амал қилиниши лозим бўлган тамойиллар кўрсатилади.

Она тилини ўқитишда таълим, тарбия ва ривожланишнинг уйғунлиги тамойили мультимедия воситаларига эҳтиёж борлигини тақозо этади. Ёш авлодни ҳар томонлама камолотга етказиш учун ватанга садоқат, ўзаро ҳурмат, миллий ғоя, табиатга муҳаббат, адолатлилик унсурларини сингдириш она тили дарсларида мультимедия воситалари орқали енгил амалга ошади. Тарбиявий аҳамиятга молик видео, аудио ва анимациялардан мавзу билан боғлиқликни сақлаган ҳолда унумли фойдаланиш долзарблик касб этади. Она тили дарслигида берилган ҳамда қўшимча шарқона тарбияга хос бўлган маърифий матнлар асосида мультимедия материалларини топиш ва қўллаш назарда тутилади. Методист олимлар А.Ғуломов ва М.Қодиров “Она тили ўқитиш методикаси” дарслигида “Ёшларда ижодий тафаккур, ижодий изланиш, мавжуд имкониятлардан энг мақбулини танлаш, тилимизнинг бой имкониятларидан нутқ шароитига кўра тўғри, самарали фойдаланиш малака ва кўникмаларини сингдириш, уларни миллий қадриятларимиз, удум ва анъаналаримиз руҳида тарбиялашда мактаб она тили курсининг тутган ўрни ва имкониятлари бениҳоя каттадир”[1] деб қайд этган. Бу ўринда назарда тутилган “миллий қадриятларимиз, удум ва анъаналаримиз руҳида тарбиялашда” шу руҳга мос аудио, видео ва анимацияларни танлаш, яратиш ва фойдаланиш фойдадан холи эмас. Методист олим А.Алиев “...танланган асар ўқувчиларнинг ёши, қобилияти ва билим даражасига мос бўлиши керак”[2]лигини уқтиради. Гарчи А.Алиев бадиий асарнинг матни ва матн танлашдаги талаблар хусусида фикр юритган бўлса-да, биз аудиоматнларда ҳам бундай хусусиятларни инобатга олишимиз даркор. Аудиолаштириш учун матнлар ўқитувчи томонидан сараланиб танланади ёки ёзилади. Бу ўринда физиопсихологик талаблар назардан четда қолмаслиги керак. Ўқувчи учун мавҳум бўлган тушунчалар, тилга оид ҳодисалар, баъзи сўзларнинг

этимологияси, изоҳини *илмийлик ва тушунарлилик тамойили* асосида мультимедиа воситалари орқали осон ва жозибали тушунтиришга эришилади. “Таълимнинг илмийлик тамойили ўқув материални ҳозирги замон ўзбек тилшунослиги фани ютуқлари асосида баён қилишни тақозо этса, таълимнинг тушунарли бўлиш тамойили ўқув материалларини ўқувчиларнинг ёш ва психологик хусусиятларига, уларнинг умумий тараққиёти ҳамда билиш имкониятларига мослаб баён қилишни талаб этади. Таълим жараёни мантиғи бу тамойилларни ўзаро алоқадорликда қарашни зарурият қилиб қўяди”[3]. Масалан, 6-синфда сифат ва сифатдошни фарқлашда ўқувчилар кўп иккиланишларга дуч келишади. Дарсликда бу фарқ “катта (сифат) дарё, оқар (сифатдош) дарё”[4] мисолида тушунтириб ўтилган. Аммо ўқувчи катта ва оқар белгиларининг моҳиятини тушуниб етмаса, ҳар иккисини отнинг бир хил белгиси сифатида қабул қилса, анча вақт иккиланишда юриши мумкин. Сифат ҳам, сифатдош ҳам белги билдириши, лекин сифат (катта) турғун белги эканлиги, сифатдош (оқар) ҳаракатдаги белги эканлиги видео ёки анимация воситаларида ўқувчининг кўз олдида намоёниш этилса, унинг онгида муқим ўрнашиб қолишига эришилади. Дарёнинг оқаётганлигини билдирувчи ҳаракатнинг қўшилиши ҳодисага ойдинлик киритади. Она тилидаги тушунча ва атамаларнинг маъносини шарҳлашда, айниқса машқ ва топшириқлардаги луғатлар билан ишлашда, изоҳини топиш ва таҳлил қилишда чизиқли бўлмаган мультимедиа лойиҳалари билан ишлаш аҳамиятли. Ўқувчи мустақил равишда электрон китоблар ва электрон луғатлар билан уланади, сўзларнинг изоҳи, ҳатто этимологияси билан танишиш имкониятига эга бўлади.

*Она тилини ўқитишда системавийлик ва изчиллик тамойили*га мультимедиа воситаларидан фойдаланаётганда қатъий амал қилиш муҳим. Ўрганилган ва ўрганилаётган билимлар орасидаги алоқани таъминлаш, осондан қийинга, оддийдан мураккабга қараб ҳаракатланиш мультимедиа технологияларидан фойдаланилаётганда назардан четда қолмаслиги керак. Масалан, 9-синфда “Қўшма гаплар” мавзуси ўтирилаётганда матн, аудио ва анимациядан фойдаланиб мультимедиа технологияси лойиҳасини туздик ва уни перо анимациясидан фойдаланганимиз учун “Перо” технологияси деб номладик: экранда перо анимацияси пайдо бўлади ва у содда гап ҳамда қўшма гапнинг фарқини тушунтириб беришини айтади. Перода ҳаракат, ранг ва овоз эффектлари мавжуд бўлади. Унинг ҳаракатлари бирин-кетин амалга оширилади:

1. Биринчи содда гапни экранга ёзади.
2. Орада бўш жой қолдириб иккинчи содда гапни ёзади.
3. Бўш ўринда боғловчи воситани жойлаштиради.
4. Гапнинг кесимларини аниқлаб тагига чизади.

“Перо” мавзуни тушунтириш жараёнида қўшма гаплар таркибида бирдан ортик кесим мавжуд бўлишини, содда гаплар оҳанг, боғловчилар ёки боғловчи вазифасидаги воситалар ёрдамида боғланиб келишини айтади. Олдин содда гапларни келтириш, боғловчи воситалар билан уларни боғлаш, қўшма гаплар таркибида бир

нечта кесим бўлишини кўрсатиш билан содда гапнинг қўшма гапдан фарқини тушунтириш олдинги мавзулар билан узвийликни таъминлайди. Жараён изчиллик ва системалилик асосида амалга ошади.

Дарс жараёнида мультимедиа воситаларидан унумли фойдаланиш **мустақиллик ва фаоллик тамойили**ни таъминлайди. Ўқувчиларнинг билиш фаоллиги даражаси ўрганишнинг турли усуллари ва шаклларига боғлиқ. Бу она тилининг барча ички имкониятларини эгаллаш учун ўқувчини қизиқтира олиш, ҳар хил метод ва технологияларни ўйлаб топиш, ўз касбига содиқлик ва **кашфиётчилик ёндашуви** билан ўлчанади. Ш.Юсупова таъкидлаганидек, “Мустақил ва эркин фикрлаш учун эса ўқитувчи машғулотларни таъсирчан, қизиқарли тарзда ташкил этиши катта маҳорат (технология)ни талаб этади”[5]. Ўқувчининг мустақил фикр юритиши, таҳлил қила олиши, ўз хулосасини келтириб чиқариши учун мультимедиа технологиялари ёрдамида шароит яратиб берилади. Дарснинг мустаҳкамлаш, такрорлаш, уйга вазифа бериш ва баҳолаш босқичларида турли лингвопсихологик ўйинлар ташкил этиш мумкин. Аммо зинҳор дарснинг асосий мақсадини кўздан қочирмаслик лозим. “Дарснинг мақсади унга умумий йўналиш бахш этса, ҳар бир босқичдан, иш тури ва машқдан кўзланадиган мақсад умумий мақсадга бўйсундирилган ҳолда майдароқ қилиб олинади”[6]. Дарснинг мақсади учун хизмат қиладиган локал-модулли мультимедиа ўйинлари ўқувчининг фаоллиги ва мустақил фикр юритиш омилларини таъминлайди. Э.Ғозиевнинг фикрича, “ўзининг жисмоний ва ақлий қобилиятлари, хатти-ҳаракатлари ва уларнинг мотивлари, борлиққа, ўз-ўзига бўлган муносабатларини англаш ҳам фикр юритиш фаолияти орқали вужудга келади”[7]. Мультимедиа воситаларида бериладиган тринажёр топшириқлар, видеокейслар, шарадаларни ечишда ўқувчининг мустақил фикр юритиши ва фаоллиги таъминланади, ечилмай қолган жараёнларда **изланувчанлик ёндашуви** вужудга келади.

Ўрганиладиган билимлар **кўрсатмалилик тамойили** асосида мультимедиа орқали ўқувчига намоиш этилади. Я.А.Коменский кўрсатмалилик тамойилини дидактиканинг “олтин қондаси” деб баҳолаган эди. Методист олима Т.М.Воителева “ўрганиш самарадорлиги турли сезги органларининг ўқув материални идрок этиш ва ўзлаштиришдаги иштироки даражасига боғлиқ”[8]лигини таъкидлаган. Аудио, видео, анимация, турли схема ва диаграммалар билан алоқадорлик таъминланганда ўқувчи кўради, эшитади, кўриб эшитади. Натижада унда воқеа-ҳодисани ҳис қилиш, ундан завқ, роҳат, қувонч, муҳаббат ҳисларини туйиш туйғуси пайдо бўлади. Барча сезги аъзоларининг иштирокини таъминлаш ўрганишнинг натижадорлигини оширади. Аудиоматндан эшитган сўз ва гапларини таҳлил қиладди, изоҳлайди, у асосида ёзма ишлар ёзади; видеороликларни кўради, хулоса чиқаради, у асосида берилган топшириқларни бажаради; анимациялар ёрдамида яратилган ибратли ёки танқидий лойиҳалар орқали мустақил фикрлайди, баҳо беради, хулоса чиқаради. Хуллас, жараёнга **фаолиятли ёндашади**.

Онглилик тамойилида экранда ёки электрон доскада намоёиш этилган лавҳани кўради, эшитади, миянинг ҳам кўриш фаолияти билан боғлиқ бўлган, ҳам эшитиш фаолияти билан боғлиқ бўлган қисмлари ишга тушади. бунинг натижасида тил ҳодисасининг мазмунини тез англаш, идрок этиш жараёнлари содир бўлади. Тилшунос олим Н.Маҳмудовнинг таъкидлашича, “Бола тафаккур имконияти билан ёруғ дунёга келади, лекин бу имконият парвариш қилинмаса, унга шаклу шамойил, йўналиш берилмаса, бола улғайганда ҳам у имконият сифатида ёки бир қолипдаги ўйлар тизими сифатида қолаверади”[9]. Ўқувчининг тафаккурини ўстириш учун мультимедиа воситаларидан фойдаланилса, катта имконият қўлга киритилади. Она тилини ўзлаштиришга мўлжалланган ўйин дастурлари яратилиб, амалга татбиқ этилса, ўқувчи ихтиёрий равишда кўп вақтини она тилини ўрганишга сарфлайди. Мультимедиа мажмуаларидаги бола тафаккурини ўстирувчи топшириқлар, мантиқий саволлар банклари, ўргатувчи машқлар, видеокейслар, ребус ва бошқотирмалар бола тафаккурини ўстиради.

Савияга мослик тамойилига кўра мультимедиа воситаларидан фойдаланганда ўқувчининг ёши, дунёқараши, билим савияси инобатга олинади. 10- ва 11-синф ўқувчиларининг ўспирин ёшида эканликлари учун шу даврга мос бўлган ва янги ғоя, стартаплар яратишга чорлайдиган видео, аудио, анимациялардан фойдаланиш, кўпроқ нутқ машқларини бажартириш аҳамиятли. 5- ва 6-синф ўқувчиларини болаликнинг ўйинқароқлиги тарк этмаган бўлади. Уларда тил ҳодисаларини ўргатишда анимация ҳаракатларидан кўпроқ фойдаланилса, мақсадга мувофиқ.

Она тили таълимининг вазифаларидан бири ўқувчиларда тўрт кўникма (ўқиб тушуниш, тинглаб тушуниш, гапириш ва ёзиш)ни ривожлантиришдир. Бугунги кун она тили дарсларининг олдида шахснинг ўз тили имкониятларидан унумли ва ўринли фойдаланадиган, воқеликка шахсий муносабатини билдира оладиган шахсни тарбиялаш вазифаси туради. **Амалий йўналганлик тамойилида** ўқувчи олган назарий билимларини ҳаётга татбиқ этиши кўзга ташланади. Мультимедиа воситалари орқали олинган лингвистик билимлар амалда бажартирилади. “Ўз тилининг кенг имкониятларидан оғзаки ва ёзма нутқда бемалол фойдалана оладиган шахсина халқ яратган маданий-тарихий бойликлардан хабардор бўлади ва у бошқа фанлар асосини чуқур ўзлаштиришга дадил қадам ташлайди”[10]. Мультимедиа машғулотларда лингвистик билимлар ўқувчи яшаб турган муҳити билан уйғунлашади. Амалда қўллаш малакалари шаклланади.

Она тили ўқитувчиси иш тажрибасидан келиб чиқиб йўл қўйган камчиликларини бартараф этиши, мультимедиа маҳсулотларининг шакл ва мазмунига ўзгартириш киритиши, қайта лойиҳалаши, моделларини ўзгартириши, ҳажм, овоз ва рангларига ўзгартириш киритишига имкон ва шароит борлиги **ўқитувчилар иш тажрибасидаги камчиликларни ҳисобга олиш тамойилида** амалга ошади.

Воқеликка баҳо бериш тамойилига мультимедиа воситаларидан фойдаланиб видеолавҳалар намоёиш этилади. Видеолавҳадаги ғоя асосида эссе ёзиш топшириқларида ўқувчи воқеликка реал баҳо бериш тамойилига асосланади. Эссе

ёзиш учун долзарб муаммолар мавзу сифатида қамраб олинади. Ўқувчининг муаммога нисбатан ижобий ва салбий қарашлари, асос ва далиллари ҳамда хулосасининг баён этиши учун видеолавҳадан илҳом олишига имконият бор. Аудиобаёнлардан фойдаланиб баён ёзишда ҳам ўқувчи баёнда ифода этилган воқеликка баҳо беради, ўз нуқтайи назарини илгари суради, фикрларини баён этади. Адабий талаффуз билан тиниқ ва равон ўқилган аудиобаёнларнинг барча ўқувчиларга бир хилда етиб бориши таъминланади. Ўқувчи фақат баён ёзиш билан чекланмайди. Аудиодаги оҳанг ва нутқнинг равонлиги унга ижобий таъсир ўтказади. Оғзаки нутқ кўникмаларини ривожлантиради.

Умумдидактик тамойиллар билан бир қаторда она тилининг ўзига хос тамойилларидан **“тил – меъёр – нутқ мутаносиблиги” тамойили**да ўқувчи томонидан тайёрланган аудиоматнлардан фойдаланилади. Ўз нутқини ёзиб олади, эшитади. Қайта-қайта сўзларни талаффуз қилиб кўради. Видеоматериаллар асосидаги топшириқларни бажариш асосида оғзаки нутқ сўзлайди. Тенгдошлари орасида нутқ сўзлаш машқларида нотиқлик маҳорати ривожланади. Атрофдаги одамларнинг эътиборини ўзига қарата олиш, фикрларини далиллаш, ўзига ишонч, шахсий қарашларига эга бўлиш каби хусусиятлар такомиллаша боради. **Ўзбек тилини ўқитишда маҳаллий шева шароити ва таъсирини назарда тутиш тамойили, ўзбек тилини ўқитиш орқали ўқувчилар нутқ малакаларини мустаҳкамлаш ва тил сезгирлигини ошириш тамойили**да ҳам юқорида қайд этилган фаолият турларидан фойдаланилади. Дарсликда берилган матнларнинг овозли вариантларидан фойдаланиш ўқитувчилар талаффузида кўп учрайдиган маҳаллий шева унсурларини яширади. Ўқувчилар учун **тушунарлилик тамойили** таъминланади.

Мультимедиа мажмуалари мавзулар, бўлимлар доирасида ёки синфлар кесимида тузилади. **Она тилини ўқитишда мавзулараро, бўлимлараро ва фанлараро боғланишга қатъий амал қилиш тамойили** вужудга келади. Физика, фалакиёт, тиббиёт ва ижтимоий соҳага оид мавзуларга хос видеолавҳалар асосида тайёрланган мультимедиа машқ ва топшириқларни АКТ қурилмалари орқали кўриш ва бажариш фанлараро интеграцияни ҳосил қилади.

Мультимедиа таълимда дарс жараёнларининг ўзидаёқ она тилига хос атамалар ёки тил ҳодисаларига аниқлик киритиш мақсадида электрон луғатлар, электрон маърузалар билан боғланиш, амалда фойдаланиш имконияти **ўқувчиларни тил ҳодисаларини ажратишга ўргатиш тамойили**ни келтириб чиқаради.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаймизки, она тилини мультимедиа воситалари орқали ўқитишдан кўзланган мақсад ўқувчиларда билим, кўникма ва малакаларнинг зарурий ҳажмини бериш, уларда таҳлил қилиш ва мустақил фикрлаш қобилиятларини ривожлантиришда енгиллик ва мукамалликка эришишдир. Бундай ишланмаларни ишлаб чиқишда узвийлик ва узлуксизлик, шакл ва мазмун бирлиги тамойилларига, коммуникативлик, фаолият ёндашувларига амал қилинади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. А.Ғуломов, М.Қодиров Она тили ўқитиш методикаси. – Тошкент: Университет, 2001. – 221б.
2. Алиев А. Мактабда ёзувчи услубини ўрганиш. Ўқитувчилар учун қўлланма. – Тошкент: Ўқитувчи, 1977. – 88б.
3. Юсупова Т., Мавлонова К., Наралиева Ш. Ўзбек тилини ўқитиш методикаси. Ўқув қўлланма. – Алматы: ЭСПИ, 2021. – (1-қисм, 214 б. 45-бет)
4. Mahmudov N., Nurmonov A., Sobirov A., Nabiyeva D. Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6-sinfi uchun darslik. – Toshkent: "Tasvir" nashriyot uyi, 2019. – 57-б.
5. Юсупова Ш.Ж. Ҳозирги ўзбек адабий тили дарсларида ўқувчилар тафаккурини ўстиришнинг илмий-методик асослари (академик лицейлар мисолида): Пед.фан.док. ...дисс. – Тошкент, 2005. – 279 б. (64-бет)
6. Мавлонова К.М. Она тили фанини адабиёт фани билан бадиий матн орқали интеграциялаб ўқитиш методикасини такомиллаштириш. Пед.фан.б. фал. док. ... дис. – Тошкент, 2019. – 26-б.
7. Ғозиев Э. Умумий психология. Психология мутахассислиги учун дарслик. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети “Университет” нашриёти, 2002. 5-б.
8. Воителева Т.М. Теория и методика обучения русскому языку: учеб.пособие для вузов. – М.: Дрофа, 2006. – С.16.
9. Маҳмудов Н. Она тили ва ижодий тафаккур тамойили. Таълим жараёнида ижодий тафаккурни ривожлантириш масалалари. Ўзбек тили доимий анжуманининг VI йиғини материаллари. – Тошкент. 2001. (3-бет).
10. Юсупова Т., Мавлонова К., Наралиева Ш. Ўзбек тилини ўқитиш методикаси. Ўқув қўлланма. – Алматы: ЭСПИ, 2021. – (1-қисм, 214 б. 47-бет)